

สารบัญ
แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง
เล่มที่ ๑-๑๐

“ยืนหยัดความเป็นธรรม ก้าวล้ำเทคโนโลยี”

ภาค ๑
ภาคทั่วไป

บทที่ ๑	โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง	๓๗
	๑. โครงสร้างของศาลปกครอง	๓๗
	๒. อำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง	๓๗
	๓. หลักทั่วไปของวิธีพิจารณาคดีปกครอง	๓๗
บทที่ ๒	“หน่วยงานทางปกครอง” และ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒	๓๗
	๑. หน่วยงานทางปกครอง	๓๗
	๑.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นหน่วยงานทางปกครอง	๓๗
	๑.๑.๑ ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม	๓๗
	๑.๑.๒ ราชการส่วนท้องถิ่น	๓๗
	๑.๑.๓ รัฐวิสาหกิจที่สร้างขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา	๓๘
	๑.๑.๔ หน่วยงานอื่นของรัฐ	๔๑
	๑.๑.๕ หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง	๔๑
	๑.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่เป็นหน่วยงานทางปกครอง	๔๓
	๒. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	๔๔
	๒.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๔๔
	๒.๑.๑ ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคลหรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง	๔๔
	๒.๑.๒ คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล	๔๖
	๒.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๔๗
บทที่ ๓	อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๔๙
	๑. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๔๙

๑.๑ การใช้อำนาจในการออกกฎ	๔๙
๑.๑.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีลักษณะเป็นการออก “กฎ”	๔๙
๑.๑.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ใช่ลักษณะของการออก “กฎ”	๕๖
๑.๒ การใช้อำนาจในการออกคำสั่ง	๕๘
๑.๒.๑ คำสั่งทางปกครอง	๕๘
๑) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “คำสั่งต่าง ๆ”	๕๘
๒) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “หนังสือต่าง ๆ”	๖๒
๓) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “มติของสภาหรือคณะกรรมการ”	๖๓
๔) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “การอนุญาต”	๖๔
๕) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “การอนุมัติ”	๖๔
๖) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “คำวินิจฉัยอุทธรณ์”	๖๔
๗) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “ประกาศ”	๖๕
๘) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะของ “การรับจดทะเบียน”	๖๖
๙) คำสั่งทางปกครองที่ออกในลักษณะอื่น ๆ	๖๖
๑.๒.๒ คำสั่งทางปกครองทั่วไป	๖๘
๑.๒.๓ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าการฟ้องโต้แย้งคำสั่งที่พิพาทเป็นคดีพิพาทตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) โดยไม่ระบุว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งประเภทใด	๗๐
๑.๒.๔ กรณีที่ “ไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง”	๗๑
๑) กระบวนการภายในฝ่ายปกครอง	๗๑
๒) มาตรการภายในของฝ่ายปกครอง	๗๔

๓) การรับจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน	๗๔
๔) การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐคัดค้านการรังวัดที่ดินของเอกชน	๗๔
๕) ข้อตกลงร่วมกันในการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ	๗๔
๖) การใช้สิทธิตามสัญญา	๗๔
๗) กรณีอื่น ๆ	๗๕
๑.๓ การใช้อำนาจกระทำการอื่นใด	๗๖
๑.๔ การละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดหรือการปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร	๗๘
๑.๔.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร	๗๘
๑.๔.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร	๘๕
๑.๕ การกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่	๘๕
๑.๕.๑ การกระทำละเมิดอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย	๘๕
๑.๕.๒ การกระทำละเมิดอันเกิดจากการออกกฎ	๙๑
๑.๕.๓ การกระทำละเมิดอันเกิดจากการออกคำสั่ง	๙๑
๑.๕.๔ การกระทำละเมิดอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร	๙๓
๑.๕.๕ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นการกระทำละเมิดจากกรณีใด	๙๗
๑.๕.๖ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๙๙
๑.๖ สัญญาทางปกครอง	๑๐๐
๑.๖.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางปกครอง	๑๐๐
๑) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางปกครองตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๑๐๐

๒) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางปกครอง	
เนื่องจากมีลักษณะเป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่	
ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ ๖/๒๕๔๔	๑๐๗
๓) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางปกครอง	
เนื่องจากเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ	
การจัดให้มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่สำคัญหรือจำเป็น	
ต่อการจัดทำบริการสาธารณะให้บรรลุผล	๑๑๐
๔) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นสัญญาทางปกครอง	
มากกว่าหนึ่งลักษณะสัญญา	๑๑๐
๕) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าสัญญาที่พิพาท	
เป็นสัญญาทางปกครอง แต่ไม่ได้ระบุว่า	
เป็นสัญญาทางปกครองประเภทใด	๑๑๑
๖) แนวกำวินิจฉัยกรณีอื่น ๆ	๑๑๒
๑.๖.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่ใช่สัญญาทางปกครอง	
แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๑๑๒
๑) สัญญาค้ำประกันของสัญญาทางปกครอง	
สัญญาทางปกครอง	๑๑๒
๒) การรับสภาพความผิดในหนี้ที่เกิดจากสัญญาทางปกครอง	๑๑๓
๓) สัญญารับดูแลรักษาทรัพย์สินจําตามสัญญาจํา	
เพื่อประกันหนี้เงินกู้ยืม	๑๑๓
๔) สัญญาค้ำประกันการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติจัดงาน	
และคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. ๒๕๒๘	๑๑๓
๑.๖.๓ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่ใช่สัญญาทางปกครอง	๑๑๔
๑) สัญญาจ้างแรงงานพนักงานรัฐวิสาหกิจ	๑๑๔
๒) สัญญาจ้างเหมาเจ้าหน้าที่ต้อนรับของกรุงเทพมหานคร	๑๑๔
๓) สัญญากู้ยืม	๑๑๔
๔) สัญญาซื้อขาย	๑๑๔
๕) สัญญาเช่า	๑๑๕
๖) สัญญารับขนคนโดยสาร	๑๑๖
๗) สัญญารับจ้างเหมาให้บริการงานรักษาความปลอดภัย	๑๑๖
๘) สัญญาเช่าซื้อ	๑๑๖
๙) สัญญาอื่น ๆ ที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่า	
ไม่ใช่สัญญาทางปกครอง	๑๑๖

๑.๗ การกระทำได้เป็นความรับผิดชอบของรัฐ	๑๑๗
๑) กรณีเกี่ยวกับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์	๑๑๗
๒) กรณีเกี่ยวกับการรอนสิทธิ	๑๒๐
๓) กรณีเกี่ยวกับความรับผิดชอบอื่น	๑๒๐
๑.๘ การกระทำในกรณีอื่น ๆ	๑๒๑
๑.๘.๑ กรณีที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครอง	
หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคล	
ต้องกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด	๑๒๑
๑.๘.๒ กรณีที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นฟ้องการใช้อำนาจรัฐ	
ในบางกรณีต่อศาลปกครอง	๑๒๑
๒. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำของหน่วยงานทางปกครอง	
หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา	
ของศาลปกครอง	๑๒๒
๒.๑ การกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	
ที่เป็นการกระทำทางปกครอง แต่กฎหมายกำหนดให้	
ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง	๑๒๒
๒.๑.๑ การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร	๑๒๒
๒.๑.๒ การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมาย	
ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ	๑๒๒
๒.๑.๓ การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ	๑๒๓
๑) การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว	๑๒๓
๒) การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลแรงงาน	๑๒๓
๓) การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลภาษีอากร	๑๒๕
๔) การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลทรัพย์สินทางปัญญา	
และการค้าระหว่างประเทศ	๑๒๖
๕) การกระทำทางปกครองที่อยู่ในอำนาจ	
พิจารณาพิพากษาของศาลล้มละลาย	๑๒๖
๒.๑.๔ การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติการรักษา	
ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๕๑	๑๒๖

๒.๑.๕ การใช้อำนาจตามพระราชกำหนดบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๔๘	๑๒๗
๒.๑.๖ การใช้อำนาจตามพระราชกำหนดบริษัท บริหารสินทรัพย์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๔	๑๒๗
๒.๒ การกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่เป็น การกระทำทางปกครอง และไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา ของศาลปกครอง	๑๒๗
๒.๒.๑ การกระทำทางรัฐบาล	๑๒๗
๑) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	๑๒๗
๒) ความสัมพันธ์กับรัฐสภา	๑๒๗
๓) งานทางนโยบาย	๑๒๗
๔) การดำเนินกิจการภายในของฝ่ายบริหาร	๑๒๘
๒.๒.๒ กระบวนการทางนิติบัญญัติ	๑๒๙
๒.๒.๓ การพิพากษาของศาลและการบังคับคดีตามคำพิพากษา	๑๒๙
๒.๒.๔ การดำเนินกิจการทางศาสนาและการปกครองสงฆ์	๑๓๑
๑) การดำเนินกิจการทางศาสนา	๑๓๑
๒) การปกครองสงฆ์	๑๓๑
๒.๒.๕ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา	๑๓๑
๑) การออกหมายเรียก	๑๓๑
๒) การจับกุม	๑๓๑
๓) การปรับ	๑๓๒
๔) การปล่อยชั่วคราว	๑๓๒
๕) การสอบสวนและการเสนอความเห็น	๑๓๒
๖) การขออายัดตัวผู้ต้องหา	๑๓๓
๗) การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน	๑๓๓
๘) การแจ้งความร้องทุกข์และการดำเนินคดีอาญา	๑๓๔
๙) การส่งผู้ร้ายข้ามแดน	๑๓๕
๑๐) อื่น ๆ	๑๓๕
๒.๒.๖ กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง	๑๓๕
๒.๒.๗ การปฏิบัติหน้าที่ทั่วไป	๑๓๖
๑) การรักษาพยาบาล	๑๓๖
๒) การขับรถ	๑๓๗
๓) การปิดกั้นลำน้ำเพื่อการผลิตไฟฟ้า	๑๓๗
๔) การดูแลรักษาที่ราชพัสดุ	๑๓๗

๕) การดูแลรักษาต้นไม้	๑๓๗
๖) การแจ้งความร้องทุกข์	๑๓๗
๗) การขุดลอกทางน้ำนอกเขตชลประทาน	๑๓๗
๘) การหักเงินบำเหน็จบำนาญเพื่อชำระหนี้ตามคำขอ	๑๓๗
๙) การปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องเกี่ยวกับเอกสาร	๑๓๗
๑๐) การติดตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์	๑๓๗
๑๑) การเสนอความเห็น	๑๓๗
๑๒) การประชาสัมพันธ์	๑๓๗
๒.๒.๘ การเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง	๑๓๗
๒.๒.๙ การใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ	๑๔๑
๒.๒.๑๐ กรณีอื่น ๆ	๑๔๑
๓. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจหรือเขตอำนาจของศาลปกครอง	
กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นมีหลายข้อหา หรือมีหลายประเด็นเกี่ยวพันกัน	๑๔๒
๓.๑ กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นมีหลายข้อหา เกี่ยวพันกัน	๑๔๒
๓.๒ กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นมีหลายประเด็น เกี่ยวพันกัน	๑๔๓
๓.๒.๑ กรณีมีประเด็นที่จำเป็นต้องวินิจฉัยก่อนอยู่ในอำนาจ ของศาลอื่นซึ่งมิใช่ศาลปกครอง	๑๔๓
๓.๒.๒ กรณีมีประเด็นที่จำเป็นต้องวินิจฉัยก่อนอยู่ในอำนาจ ของศาลปกครองสูงสุด	๑๔๔

บทที่ ๔ เจื่อนไขแห่งการฟ้องคดีปกครอง	๑๔๕
๑. ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง	๑๔๕
๑.๑ ผู้เสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหาย	๑๔๕
๑.๑.๑ ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อน หรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ตามมาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ	๑๔๕
๑) เหตุแห่งการเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้	๑๔๕
(๑) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการ ออกกฎ	๑๔๕
(๒) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการ ออกคำสั่ง	๑๔๙

(๓) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการกระทำอื่น	๑๖๘
(๔) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการละเลยต่อหน้าที่	๑๗๐
(๕) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร	๑๗๕
(๖) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๑๗๕
(๗) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากสัญญาทางปกครอง	๑๗๙
(๘) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการกระทำที่เป็นความรับผิดชอบอื่น	๑๘๑
(๙) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายฯ จากการกระทำในกรณีอื่น ๆ	๑๘๓
๒) ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้	๑๘๔
(๑) หน่วยงานทางปกครอง	๑๘๔
(๒) ประชาชนผู้ถูกระทบสิทธิจากการใช้อำนาจอรัฐ	๑๘๔
(๓) คณะบุคคล	๑๘๕
(๔) ชุมชน	๑๘๕
(๕) เจ้าหน้าที่ของรัฐ	๑๘๕
๑.๑.๒ กรณีที่กฎหมายให้สิทธิในการฟ้องคดี	๑๘๕
๑.๒ การขอให้ศาลกำหนดค่าบังคับ	๑๘๖
๑.๒.๑ กรณีที่ไม่จำเป็นต้องมีค่าบังคับของศาล	๑๘๖
๑) กรณีที่มีผลบังคับเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว	๑๘๖
๒) กรณีที่ปรากฏในภายหลังว่ามูลเหตุแห่งการฟ้องคดีได้หมดสิ้นไปแล้ว	๑๘๖
๓) กรณีที่ปรากฏในภายหลังว่าการกำหนดค่าบังคับตามคำขอไม่เป็นการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายของผู้ฟ้องคดีอีกต่อไป	๑๙๐

๑.๒.๒ กรณีที่จำเป็นต้องมีค่าบังคับของศาล	๑๙๐
๑) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นคำขอที่กำหนดค่าบังคับได้	๑๙๐
๒) กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นคำขอที่ไม่อาจกำหนดค่าบังคับได้	๒๐๑
๒. ความสามารถในการฟ้องคดีปกครอง	๒๑๐
๓. ขั้นตอนและวิธีการก่อนการฟ้องคดี	๒๑๐
๓.๑ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายที่ต้องดำเนินการก่อนฟ้องคดี	๒๑๐
๓.๑.๑ กรณีที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด	๒๑๐
๓.๑.๒ กรณีที่ถือว่าเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว	๒๑๓
๓.๒ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าผู้ฟ้องคดียังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายก่อนฟ้องคดี	๒๑๔
๓.๒.๑ กรณียื่นฟ้องภายในระยะเวลาพิจารณาอุทธรณ์หรือร้องทุกข์	๒๑๔
๓.๒.๒ กรณียื่นอุทธรณ์หรือร้องทุกข์เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา	๒๑๖
๓.๒.๓ กรณีดำเนินการผิดจากขั้นตอนหรือวิธีการตามที่กฎหมายกำหนด	๒๑๙
๓.๒.๔ กรณียื่นฟ้องคดีโดยยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายก่อนฟ้องคดี	๒๒๐
๓.๓ กรณีที่ศาลปกครองวินิจฉัยว่าไม่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการตามที่กฎหมายกำหนดก่อนฟ้องคดี	๒๒๖
๓.๓.๑ กรณีที่ผู้ฟ้องคดีมิได้เป็นคู่กรณีผู้มีสิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมาย	๒๒๖
๓.๓.๒ กรณีฟ้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยคณะกรรมการ	๒๒๘
๓.๓.๓ กรณีฟ้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครองทั่วไป	๒๒๙
๓.๓.๔ กรณีฟ้องเพิกถอนกฎ	๒๓๐
๓.๓.๕ กรณีที่กฎหมายเฉพาะกำหนดให้ฟ้องคดีโดยไม่ต้องยื่นอุทธรณ์หรือร้องทุกข์	๒๓๑
๓.๓.๖ กรณีฟ้องโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง	๒๓๑

๔. ระยะเวลาการฟ้องคดี	๒๓๑
๔.๑ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีเกี่ยวกับการฟ้องขอให้เพิกถอนกฎ คำสั่ง และสั่งห้ามการกระทำ	๒๓๑
๔.๑.๑ กรณีฟ้องเพิกถอนกฎ	๒๓๑
๔.๑.๒ กรณีฟ้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง	๒๓๘
๔.๑.๓ กรณีฟ้องเพิกถอนคำสั่งทางปกครองทั่วไป	๒๔๘
๔.๑.๔ กรณีฟ้องขอให้ศาลสั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน	๒๕๐
๔.๑.๕ ระยะเวลาการฟ้องคดีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ เป็นอย่างอื่น	๒๕๐
๔.๒ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ล่าช้าเกินสมควร	๒๕๑
๔.๒.๑ กรณีที่ต้องมีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๒๕๓
๔.๒.๒ กรณีที่ไม่ต้องมีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๒๕๔
๔.๓ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีเกี่ยวกับการกระทำละเมิด หรือความรับผิดอย่างอื่น	๒๕๔
๔.๓.๑ การฟ้องคดีเกี่ยวกับการกระทำละเมิด	๒๕๔
๔.๓.๒ การฟ้องคดีเกี่ยวกับความรับผิดอย่างอื่น	๒๖๒
๔.๔ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง	๒๖๓
๔.๔.๑ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจ้าง	๒๖๔
๔.๔.๒ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ สัญญาสัมปทาน	๒๖๗
๔.๔.๓ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ สัญญาทุนการศึกษา	๒๖๘
๔.๔.๔ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ • สัญญาซื้อขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชกฤษฎีกา กำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืน	๒๖๙
๔.๔.๕ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญากู้ยืมเงิน	๒๖๙
๔.๔.๖ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญา รับฝากเก็บข้าวเปลือก แปรสภาพข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร และจัดจำหน่ายข้าวสาร	๒๖๙

๔.๔.๗ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ ข้อตกลงการจ้างลูกจ้างของส่วนราชการ	๒๗๐
๔.๔.๘ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ สัญญาหลักประกันของ	๒๗๐
๔.๔.๙ การนับระยะเวลาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับ สัญญาซื้อขาย	๒๗๐
๔.๕ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาล เพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด	๒๗๐
๔.๖ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ยื่นฟ้อง การใช้อำนาจรัฐในบางกรณีต่อศาลปกครอง	๒๗๐
๔.๗ ระยะเวลาการฟ้องคดีในกรณีที่เหตุแห่งการฟ้องคดี เกิดขึ้นก่อนศาลปกครองเปิดทำการ	๒๗๐
๔.๘ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีออกไป	๒๗๒
๔.๘.๑ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีตามมาตรา ๕๐	๒๗๒
๔.๘.๒ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วย การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒	๒๗๓
๔.๘.๓ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีกรณีที่มีการฟ้อง คดีปกครองต่อศาลอื่นซึ่งมิใช่ศาลปกครอง	๒๗๓
๔.๘.๔ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีกรณีที่มีการรับสภาพหนี้	๒๗๓
๔.๘.๕ การขยายระยะเวลาการฟ้องคดีกรณีที่มี การรับสภาพความรับผิด	๒๗๔
๔.๙ ระยะเวลาการฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับการคุ้มครอง ประโยชน์สาธารณะหรือสถานะของบุคคล	๒๗๔
๔.๙.๑ การฟ้องคดีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ	๒๗๔
๔.๙.๒ การฟ้องคดีเกี่ยวกับสถานะของบุคคล	๒๗๖
๔.๑๐ ระยะเวลาการฟ้องคดีเกี่ยวกับกรณีที่ประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือมีเหตุจำเป็นอื่น	๒๗๗
๔.๑๐.๑ การฟ้องคดีที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม	๒๗๗
๔.๑๐.๒ กรณีที่มีเหตุจำเป็นอื่น	๒๘๒
๔.๑๐.๓ การเป็นที่สุดของคำสั่งรับคำฟ้องที่ยื่นฟ้อง เมื่อพ้นกำหนดเวลาการฟ้องคดีไว้พิจารณาตาม ข้อ ๓๐ แห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ	๒๘๕

๕. ค่าธรรมเนียมศาล	๒๘๕
๕.๑ การชำระค่าธรรมเนียมศาลกรณีผู้ฟ้องคดีหลายคน ร่วมกันยื่นคำฟ้องเป็นฉบับเดียว	๒๘๕
๕.๒ การไม่ชำระค่าธรรมเนียมศาลหรือชำระค่าธรรมเนียมศาล ไม่ครบถ้วน (มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ประกอบกับข้อ ๓๗ วรรคสอง)	๒๘๕
๕.๓ การสั่งให้ชำระค่าธรรมเนียมศาลเพิ่ม (ข้อ ๓๔ วรรคสี่)	๒๘๖
๕.๔ การคืนค่าธรรมเนียมศาล (ข้อ ๓๘)	๒๘๖
๕.๕ การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล (มาตรา ๔๕/๑ ประกอบกับ ข้อ ๔๑/๑ ถึงข้อ ๔๑/๖)	๒๘๘
๕.๖ กรณีอื่น ๆ	๒๙๐
๖. ฟ้องซ้อน ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ และฟ้องซ้ำ	๒๙๐
๖.๑ ฟ้องซ้อน (ข้อ ๓๖)	๒๙๐
๖.๒ ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ (ข้อ ๙๖)	๒๙๒
๖.๓ ฟ้องซ้ำ (ข้อ ๙๗)	๒๙๔
บทที่ ๕ วิธีพิจารณาคดีปกครอง	๒๙๙
๑. บททั่วไป	๒๙๙
๑.๑ หลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง (ข้อ ๕)	๒๙๙
๑.๑.๑ หลักผู้มีสิทธิฟ้องคดีจะต้องเป็นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้เสียกับการเพิกถอนกฎหรือคำสั่ง ทางปกครองที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี	๒๙๙
๑.๑.๒ หลักเหตุแห่งการฟ้องคดีหมดสิ้นไป	๒๙๙
๑.๑.๓ หลักการดำเนินวิธีพิจารณาคดีปกครองโดยคู่กรณี ไม่เสียค่าใช้จ่าย	๓๐๐
๑.๑.๔ หลักคำฟ้องเพิ่มเติมต้องเกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิม	๓๐๐
๑.๑.๕ หลักศาลไม่อาจก้าวล่วงไปใช้อำนาจทางปกครอง แทนหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๓๐๐
๑.๑.๖ การขังน้ำหนักประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ส่วนบุคคล	๓๐๐
๑.๑.๗ แบบคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง	๓๐๐
๑.๑.๘ หลักศาลที่มีอำนาจบังคับคดี	๓๐๐
๑.๑.๙ หลักศาลต้องพิพากษาคดีตรงตามคำขอ	๓๐๐
๑.๑.๑๐ หลักการฟังความสองฝ่าย	๓๐๒
๑.๑.๑๑ หลักการพิจารณาคดีระบบไต่สวน	๓๐๒
๑.๒ การยื่นหรือขยายระยะเวลา (ข้อ ๖)	๓๐๒

๑.๓ การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ (ข้อ ๗)	๓๐๓
๑.๓.๑ กรณีที่ศาลเห็นเอง	๓๐๓
๑.๓.๒ กรณีที่คู่กรณีมีคำขอ	๓๐๕
๑.๔ การยื่นเอกสารหรือพยานหลักฐานต่อศาล (ข้อ ๑๓)	๓๐๕
๑.๕ การแจ้งข้อความเป็นหนังสือหรือส่งเอกสาร	๓๐๖
๑.๕.๑ โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ (ข้อ ๑๕)	๓๐๖
๑.๕.๒ โดยวิธีให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล หรือบุคคลอื่นนำไปส่ง (ข้อ ๑๖)	๓๐๖
๑.๖ การขอตรวจดูเอกสารทั้งหมดหรือบางฉบับในสำนวนคดี หรือขอคัดสำเนาหรือขอสำเนาอันรับรองถูกต้อง (ข้อ ๑๘)	๓๐๖
๒. วิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้น	๓๐๖
๒.๑ อำนาจตุลาการศาลปกครองคนเดียว (มาตรา ๖๑)	๓๐๖
๒.๒ การเสนอคำฟ้องและตรวจคำฟ้อง	๓๐๗
๒.๒.๑ การส่งสำเนาคำฟ้อง (ข้อ ๓๓)	๓๐๗
๒.๒.๒ ความสมบูรณ์ครบถ้วนของคำฟ้อง (มาตรา ๔๕ ประกอบกับข้อ ๓๗)	๓๐๗
๑) กรณีที่คำฟ้องไม่สมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งผู้ฟ้องคดี อาจแก้ไขได้	๓๐๗
๒) กรณีที่คำฟ้องไม่สมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งไม่อาจแก้ไข ให้ถูกต้องได้	๓๐๙
๓) เป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง	๓๑๐
๒.๒.๓ กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นอยู่ในอำนาจ ของศาลปกครองสูงสุด	๓๑๐
๒.๒.๔ กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นอยู่ในอำนาจ ของศาลปกครองชั้นต้นอื่น	๓๑๐
๒.๒.๕ กรณีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นมีหลายข้อหา แล้วข้อหาใดข้อหาหนึ่งเป็นเรื่องที่ไม่อยู่ในอำนาจ หรือเขตอำนาจของศาลปกครองชั้นต้นนั้น	๓๑๑
๒.๓ การแสวงหาข้อเท็จจริง	๓๑๑
๒.๓.๑ การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม	๓๑๑
๑) คำฟ้องและคำฟ้องเพิ่มเติม	๓๑๑
๒) คำให้การและคำฟ้องแย้ง (ข้อ ๔๓-ข้อ ๔๖)	๓๑๓
๓) คำคัดค้านคำให้การ (ข้อ ๔๗ และข้อ ๔๘)	๓๑๔

๔) คำให้การเพิ่มเติม (ข้อ ๔๙)	๓๑๖
๒.๓.๒ การแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล (ข้อ ๕๐-ข้อ ๕๙)	๓๑๖
๒.๔ การแจ้งวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง (ข้อ ๖๒ วรรคหนึ่ง)	๓๑๗
๒.๕ การรับฟังพยานหลักฐาน (ข้อ ๖๔-ข้อ ๖๘)	๓๑๗
๒.๖ วิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษา	๓๑๗
๒.๖.๑ การทุเลาการบังคับตามกฎหรือคำสั่งทางปกครอง (ข้อ ๖๙-ข้อ ๗๔)	๓๑๘
๑) กรณีที่ศาลปกครองมีคำสั่งยกคำขอ	๓๑๘
๒) กรณีที่ศาลปกครองมีคำสั่งทุเลาการบังคับ	๓๑๙
๒.๖.๒ การบรรเทาทุกข์ชั่วคราว (ข้อ ๗๕-ข้อ ๗๗)	๓๒๐
๑) กรณีที่ศาลปกครองมีคำสั่งยกคำขอ	๓๒๑
๒) กรณีที่ศาลปกครองมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราว	๓๒๒
๒.๖.๓ การอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษา (ข้อ ๗๓ และข้อ ๗๖)	๓๒๔
๒.๖.๔ การขอให้ระงับคำสั่งทุเลาการบังคับตามกฎหรือคำสั่งทางปกครองของศาลปกครองชั้นต้นไว้เป็นการชั่วคราว (ข้อ ๗๓ วรรคหนึ่ง)	๓๒๖
๒.๖.๕ คำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนการพิพากษากรณีนอื่น ๆ	๓๒๖
๒.๗ การร้องสอด การรวมคดี การแยกคดี การโอนคดีและการถอนคำฟ้อง	๓๒๖
๒.๗.๑ การร้องสอด (ข้อ ๗๘)	๓๒๖
๑) กรณีศาลเรียกเข้ามาเอง	๓๒๖
๒) กรณีบุคคลภายนอกยื่นคำร้องสอด	๓๒๗
๓) กรณีคู่กรณีมีคำขอ	๓๒๘
๔) ผลของการเข้ามาในคดีโดยการร้องสอด	๓๒๘
๒.๗.๒ การรวมคดี (ข้อ ๗๙ วรรคหนึ่ง)	๓๒๘
๒.๗.๓ การแยกคดี (ข้อ ๘๐)	๓๒๘
๒.๗.๔ การโอนคดี (ข้อ ๘๑)	๓๒๘
๒.๗.๕ การถอนคำฟ้อง (ข้อ ๘๒)	๓๒๘
๒.๘ การนั่งพิจารณาคดีและการพิพากษาคดี	๓๓๐
๒.๘.๑ การนั่งพิจารณาคดี (ข้อ ๘๓-ข้อ ๘๗)	๓๓๐
๒.๘.๒ การทำคำพิพากษาและคำสั่ง	๓๓๐

๑) ข้อกำหนดหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน (ข้อ ๙๒)	๓๓๐
๒) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย (ข้อ ๙๕)	๓๓๔
๒.๙ การเข้าเป็นคู่ความแทนที่คู่ความมรณะ (มาตรา ๕๓)	๓๓๔
๒.๑๐ การขออนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่หรือฟ้องคดีใหม่ (มาตรา ๖๒)	๓๓๕
๒.๑๑ การขอให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ (มาตรา ๗๕)	๓๓๖
๑) ผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่	๓๓๖
๒) กรณีที่ขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ได้	๓๓๖
๓) กรณีที่ไม่อาจขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่	๓๓๗
๒.๑๒ การคัดค้านตุลาการ (มาตรา ๖๓)	๓๔๓
๒.๑๓ การบังคับคดี	๓๔๓
๓. วิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองสูงสุด	๓๔๔
๓.๑ คดีฟ้องตรงต่อศาลปกครองสูงสุด	๓๔๔
๓.๒ คดีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น	๓๔๔
๓.๒.๑ ผู้มีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น	๓๔๔
๓.๒.๒ ระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา	๓๔๕
๓.๒.๓ คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์	๓๔๗
๓.๒.๔ แบบและเนื้อหาของอุทธรณ์	๓๔๗
๑) คำอุทธรณ์ต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ	๓๔๗
๒) คำอุทธรณ์ต้องมีข้อความตามที่กฎหมายกำหนด (ข้อ ๑๐๑)	๓๔๗
๓) คำอุทธรณ์ต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อกำหนดที่มีสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย (มาตรา ๗๓ วรรคสาม และข้อ ๑๐๘ วรรคสอง)	๓๕๒
๓.๒.๕ การตรวจอุทธรณ์	๓๕๓
๑) คำอุทธรณ์ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน	๓๕๓
๒) การชำระค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์	๓๕๔
๓) คำอุทธรณ์ต้องห้ามตามกฎหมายหรือยื่นโดยผิดระเบียบ	๓๕๕

๓.๒.๖ การย้อนสำนวน (ข้อ ๑๑๒)	๓๕๘
๑) กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งยกคำพิพากษา ของศาลปกครองชั้นต้น แล้วส่งสำนวนคืนไปยัง ศาลปกครองชั้นต้นเพื่อให้มีคำพิพากษาใหม่	๓๕๘
๒) กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดไม่ส่งสำนวนคืนไปยัง ศาลปกครองชั้นต้นเพื่อให้มีคำพิพากษาใหม่	๓๖๑
๓.๒.๗ การนำวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้นมาใช้ ในศาลปกครองสูงสุด (ข้อ ๑๑๖)	๓๖๑
๓.๓ คดีอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น	๓๖๒
๓.๓.๑ ผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น	๓๖๒
๓.๓.๒ ระยะเวลาการยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง	๓๖๒
๓.๓.๓ คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์	๓๖๗
๑) คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นที่สุด (ข้อ ๑๐๐ วรรคหนึ่ง)	๓๖๗
๒) คำสั่งระหว่างพิจารณา (ข้อ ๑๐๐ วรรคสอง)	๓๖๙
๓.๓.๔ แบบและเนื้อหาของคำร้องอุทธรณ์	๓๗๑
๑) คำร้องอุทธรณ์ต้องใช้ถ้อยคำสุภาพ	๓๗๑
๒) คำร้องอุทธรณ์ต้องมีข้อความตามที่ กฎหมายกำหนด (ข้อ ๑๐๑)	๓๗๑
๓) คำร้องอุทธรณ์ต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ที่มีสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย (มาตรา ๗๓ วรรคสาม และข้อ ๑๐๘ วรรคสอง)	๓๗๖
๓.๓.๕ การตรวจคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง	๓๗๗
๑) คำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่สมบูรณ์ครบถ้วน	๓๗๗
๒) คำร้องอุทธรณ์คำสั่งต้องห้ามตามกฎหมาย หรือยื่นโดยผิดระเบียบ	๓๘๑
๓.๓.๖ การย้อนสำนวน (ข้อ ๑๑๒)	๓๘๓
• ๑) กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งยกคำสั่ง ของศาลปกครองชั้นต้น แล้วส่งสำนวนคืนไปยัง ศาลปกครองชั้นต้นเพื่อให้มีคำสั่งใหม่	๓๘๓
๒) กรณีที่ศาลปกครองสูงสุดไม่ส่งสำนวนคืนไปยัง ศาลปกครองชั้นต้นเพื่อให้มีคำสั่งใหม่	๓๘๖
๓.๓.๗ การนำวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้น มาใช้ในศาลปกครองสูงสุด (ข้อ ๑๑๖)	๓๘๖

ภาค ๒
แนวกำวินิจฉัยของศาลปกครองเฉพาะเรื่อง

บทที่ ๑	การนำหลักกฎหมายทั่วไปตามรัฐธรรมนูญมาใช้วินิจฉัย ในคดีปกครอง	๓๘๙
	๑. หลักความเสมอภาค (การห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม)	๓๘๙
	๒. หลักการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	๓๙๐
	๓. หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล	๓๙๐
	๔. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน	๓๙๐
	๕. หลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยความแน่นอนและความชัดเจน ของกฎหมาย	๓๙๑
	๖. หลักความได้สัดส่วน	๓๙๑
บทที่ ๒	คดีปกครองเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๓๙๑
	๑. การออกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	๓๙๑
	๒. การออกคำสั่งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	๓๙๑
	๓. การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม	๓๙๒
	๓.๑ การควบคุมมลพิษ	๓๙๒
	๓.๑.๑ มลพิษทางอากาศและเสียง	๓๙๒
	๓.๑.๒ มลพิษทางน้ำ	๓๙๒
	๓.๑.๓ มลพิษอื่นและของเสียอันตราย	๓๙๒
	๓.๒ การออกมาตรการทางกฎหมายในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม	๓๙๒
	๓.๓ การทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)	๓๙๓
	๔. ความรับผิดในค่าเสียหายหรือค่าทดแทนของรัฐ	๓๙๓
บทที่ ๓	คดีปกครองเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค	๓๙๓
	๑. กรณีเกี่ยวกับอาหาร	๓๙๓
	๒. กรณีเกี่ยวกับยา	๓๙๓
	๓. กรณีเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย	๓๙๓
	๔. กรณีเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค	๓๙๓
	๕. กรณีเกี่ยวกับรถยนต์ใช้แล้วหรือรถยนต์มือสอง	๓๙๔

บทที่ ๔	คดีปกครองเกี่ยวกับการควบคุมอาคารและการผังเมือง	๓๙๔
๑.	การควบคุมอาคาร	๓๙๔
๑.๑	ข้อพิพาทเกี่ยวกับการฟ้องเพิกถอนกฎ	๓๙๔
๑.๑.๑	ข้อบัญญัติท้องถิ่น	๓๙๔
๑.๑.๒	เทศบัญญัติ	๓๙๔
๑.๒	ข้อพิพาทเกี่ยวกับใบอนุญาตหรือใบรับแจ้งตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร	๓๙๔
๑.๒.๑	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ออกใบอนุญาตไม่ต่ออายุใบอนุญาต หรือไม่ออกใบรับแจ้งตามคำขอ	๓๙๔
๑.๒.๒	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นออกใบอนุญาตโดยมิชอบ	๓๙๕
๑.๓	ข้อพิพาทเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่ไม่ดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร	๓๙๕
๑.๓.๑	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นละเลยต่อหน้าที่ไม่ดำเนินการกับผู้ก่อสร้างฯ อาคารโดยรुकล้าที่สาธารณะ	๓๙๕
๑.๓.๒	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นละเลยต่อหน้าที่ไม่ดำเนินการกับผู้ก่อสร้างฯ อาคารโดยเว้นระยะหรือระดับระหว่างอาคารกับถนน ตรอก ซอย ทางเท้าหรือที่สาธารณะโดยฝ่าฝืนกฎหมาย	๓๙๕
๑.๓.๓	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นละเลยต่อหน้าที่ไม่ดำเนินการกับผู้ก่อสร้างฯ อาคารในบริเวณที่มีการกำหนดห้ามตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารหรือกฎหมายอื่น	๓๙๖
๑.๓.๔	กรณีฟ้องว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นละเลยต่อหน้าที่ไม่ดำเนินการกับผู้ก่อสร้างฯ โดยฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารกรณีอื่น ๆ	๓๙๖
๑.๔	ข้อพิพาทเกี่ยวกับคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ให้ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารดำเนินการ	๓๙๖
๑.๔.๑	กรณีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายที่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้	๓๙๖
๑.๔.๒	กรณีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้หรือเจ้าของอาคารมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงของเจ้าพนักงานท้องถิ่น	๓๙๗

๑.๕	ข้อพิพาทเกี่ยวกับการยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งจับกุมและกักขังบุคคลซึ่งฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร	๓๙๘
๒.	การผังเมือง	๓๙๘
บทที่ ๕	คดีปกครองเกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม	๓๙๘
๑.	กรณีเกี่ยวกับการสรรหากรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ	๓๙๘
๒.	กรณีเกี่ยวกับการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์	๓๙๙
๓.	กรณีเกี่ยวกับการประกอบกิจการโทรคมนาคม	๓๙๙
๔.	กรณีเกี่ยวกับกิจการวิทยุคมนาคม	๓๙๙
บทที่ ๖	คดีปกครองเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจ	๓๙๙
๑.	กรรมการบริหาร/กรรมการสรรหาผู้บริหารระดับสูงของรัฐวิสาหกิจ	๓๙๙
๒.	การเปลี่ยนสถานะของรัฐวิสาหกิจ	๓๙๙
๓.	การยุบเลิกรัฐวิสาหกิจ	๓๙๙
๔.	กรณีอื่น ๆ	๓๙๙
บทที่ ๗	คดีปกครองเกี่ยวกับการลงทุน การเงิน การคลัง และการธนาคาร	๓๙๙
๑.	การลงทุน	๓๙๙
๒.	การเงิน การคลัง และการธนาคาร	๔๐๐
บทที่ ๘	คดีปกครองเกี่ยวกับการพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การเกษตร และสหกรณ์	๔๐๐
๑.	การพาณิชย์และอุตสาหกรรมการเกษตร	๔๐๐
๒.	การพาณิชย์และอุตสาหกรรมอาหาร	๔๐๐
๓.	การพาณิชย์และอุตสาหกรรมอื่น ๆ	๔๐๐
บทที่ ๙	คดีปกครองเกี่ยวกับการสาธารณสุข	๔๐๐
๑.	การจัดให้มีสิ่งสาธารณสุข	๔๐๐
๒.	การบำรุงรักษาและดูแลสิ่งสาธารณสุข	๔๐๑
๓.	การให้บริการสิ่งสาธารณสุข	๔๐๒

บทที่ ๑๐ คติปกครองเกี่ยวกับการสาธารณสุข อนามัย และเหตุเดือดร้อนรำคาญ	๔๐๒
๑. อาหารและยา	๔๐๒
๒. การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ	๔๐๒
๒.๑ การผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ	๔๐๒
๒.๒ การดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต	๔๐๓
๓. ระบบบริการสุขภาพ	๔๐๓
๓.๑ สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	๔๐๓
๓.๒ การประกันตนตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคม	๔๐๓
๓.๓ กรณีอื่น ๆ	๔๐๓
๔. เหตุรำคาญ	๔๐๓
๔.๑ เหตุรำคาญจากการประกอบกิจการโรงงาน	๔๐๓
๔.๒ เหตุรำคาญจากการประกอบกิจการเกี่ยวกับรถยนต์ เครื่องจักร และเครื่องกล	๔๐๓
๔.๓ เหตุรำคาญจากการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์	๔๐๓
๔.๔ เหตุรำคาญจากการประกอบกิจการฆ่าสัตว์	๔๐๓
๔.๕ เหตุรำคาญจากการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	๔๐๔
๔.๖ เหตุรำคาญจากการประกอบกิจการตลาดนัด	๔๐๔
๔.๗ เหตุรำคาญจากสุขลักษณะของอาคาร	๔๐๔
๔.๘ เหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะหรือสถานที่เอกชน	๔๐๔
บทที่ ๑๑ คติปกครองเกี่ยวกับการประกอบกิจการ	๔๐๔
๑. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานบริการ	๔๐๔
๒. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงงาน	๔๐๔
๓. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงแรม	๔๐๕
๔. การออกใบอนุญาตให้จัดตั้งสุสานและฌาปนสถาน	๔๐๕
๕. การออกใบอนุญาตให้จัดตั้งสถานตรวจสภาพรถ	๔๐๕
๖. การออกใบอนุญาตให้ดำเนินการสถานพยาบาล	๔๐๕
๗. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการตลาด	๔๐๕
๘. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์	๔๐๕
๙. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	๔๐๕
๑๐. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการดูทราย	๔๐๕
๑๑. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการในที่สาธารณะ	๔๐๕

๑๒. การออกใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนำเข้า	๔๐๕
๑๓. การออกใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันภัย	๔๐๖
๑๔. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงรับจำนำ	๔๐๖
๑๕. การออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการบรรจุก๊าซ	๔๐๖

บทที่ ๑๒ คติปกครองเกี่ยวกับการคมนาคมและการขนส่ง	๔๐๖
๑. การคมนาคมและการขนส่งทางบก	๔๐๖
๑.๑ การจดทะเบียนยานพาหนะ	๔๐๖
๑.๒ การประกอบการขนส่ง	๔๐๖
๑.๓ การกำหนดเส้นทางเดินรถ	๔๐๖
๑.๔ การดูแลรักษาทาง	๔๐๖
๑.๕ การดูแลรักษายานพาหนะหรืออุปกรณ์ในการจัดทำ บริการสาธารณะด้านคมนาคมและขนส่งทางบก	๔๐๗
๑.๖ โครงการที่เป็นบริการสาธารณะด้านคมนาคมและขนส่งทางบก	๔๐๗
๒. การคมนาคมและการขนส่งทางน้ำ	๔๐๗
๒.๑ การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งอื่นใดล่วงล้ำลำน้ำ	๔๐๗
๒.๒ การส่งเสริมการพาณิชย์นาวี	๔๐๗
๓. การคมนาคมและการขนส่งทางอากาศ	๔๐๗

บทที่ ๑๓ คติปกครองเกี่ยวกับที่ดิน	๔๐๗
๑. การดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	๔๐๗
๒. การจัดที่ดินเพื่อประชาชน	๔๐๘
๓. การออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน	๔๐๘
๔. การรังวัดที่ดิน	๔๑๑
๕. การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม	๔๑๑
๖. กรณีอื่น ๆ	๔๑๒
๖.๑ การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ	๔๑๒
๖.๒ การจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	๔๑๒
๖.๓ การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	๔๑๒
๖.๔ การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	๔๑๓
๖.๕ การบริหารจัดการที่ราชพัสดุ	๔๑๓

บทที่ ๑๔ คติปกครองเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินและอาคารชุด	๔๑๓
๑. การจัดสรรที่ดิน	๔๑๓
๑.๑ การใช้อำนาจของคณะกรรมการจัดสรรที่ดิน	๔๑๓
๑.๒ การขออนุญาตจัดสรรที่ดิน	๔๑๓

๑.๓ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนผังโครงการ หรือวิธีการที่ได้รับอนุญาต	๔๑๓
๑.๔ การบำรุงรักษาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ	๔๑๔
๑.๕ นิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร	๔๑๔
๒. อาคารชุด	๔๑๔
๒.๑ การจดทะเบียนอาคารชุด	๔๑๔
๒.๒ หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด	๔๑๕
๒.๓ การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับห้องชุด	๔๑๕
๒.๔ นิติบุคคลอาคารชุด	๔๑๕
บทที่ ๑๕ คดีปกครองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	๔๑๕
๑. การจัดการเลือกตั้ง	๔๑๕
๑.๑ การจัดให้มีหรือไม่จัดให้มีการเลือกตั้ง	๔๑๕
๑.๒ การแบ่งเขตการเลือกตั้ง	๔๑๕
๑.๓ การวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง	๔๑๕
๒. คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง	๔๑๕
๒.๑ ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น	๔๑๕
๒.๒ ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น	๔๑๕
บทที่ ๑๖ คดีปกครองเกี่ยวกับงานทะเบียน	๔๑๖
๑. งานทะเบียนราษฎร	๔๑๖
๒. งานทะเบียนคนต่างด้าว	๔๑๖
๓. งานทะเบียนอาวุธปืน	๔๑๖
๔. งานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท	๔๑๗
๕. งานทะเบียนการพนัน	๔๑๗
๖. งานทะเบียนสมาคม	๔๑๗
บทที่ ๑๗ คดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำละเมิด	๔๑๗
๑. การฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำต่อบุคคลภายนอก	๔๑๗
๑.๑ กรณีการกระทำละเมิดอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย	๔๑๗
๑.๒ กรณีการกระทำละเมิดอันเกิดจากการออกกฎ คำสั่งทางปกครองหรือคำสั่งอื่น	๔๒๐
๑.๓ กรณีการกระทำละเมิดอันเกิดจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร	๔๒๑

๑.๔ กรณียื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	
ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙	๔๒๓
๒. การใช้สิทธิไล่เบี่ยของหน่วยงานของรัฐกรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อบุคคลภายนอกในการปฏิบัติหน้าที่	๔๒๓
๒.๑ กระบวนการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด	๔๒๓
๒.๒ การออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิด	๔๒๓
๒.๓ อายุความการใช้สิทธิไล่เบี่ยจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด	๔๒๓
๓. การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของหน่วยงานของรัฐกรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ	๔๒๓
๓.๑ การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด	๔๒๓
๓.๒ กระบวนการสอบข้อเท็จจริงความรับผิดทางละเมิด	๔๒๓
๓.๓ การส่งสำนวนการสอบสวนให้กระทรวงการคลังตรวจสอบ	๔๒๔
๓.๔ การออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิด	๔๒๔
๓.๕ อายุความการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิด	๔๒๙
๓.๖ กรณีที่หน่วยงานของรัฐใช้สิทธิฟ้องคดีเพื่อให้เจ้าหน้าที่หรือทายาทชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	๔๓๐
๔. การใช้มาตรการบังคับทางปกครองให้เป็นไปตามคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน	๔๓๐

บทที่ ๑๘ คดีปกครองเกี่ยวกับความรับผิดอย่างอื่น	๔๓๑
๑. การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์	๔๓๑
๑.๑ การกำหนดเขตที่ดินที่จะเวนคืน	๔๓๑
๑.๒ ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนการเวนคืน	๔๓๑
๑.๓ เงินค่าทดแทนการเวนคืน	๔๓๑
๑.๓.๑ ค่าทดแทนที่ดิน	๔๓๑
๑.๓.๒ ค่าทดแทนสิ่งปลูกสร้าง	๔๓๔
๑.๓.๓ ค่าทดแทนต้นไม้	๔๓๕
๑.๓.๔ ค่าทดแทนที่ดินส่วนที่เหลืออันมีราคาลดลง	๔๓๕
๑.๓.๕ ค่าทดแทนความเสียหายอันเนื่องจากการที่ต้องออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน	๔๓๖
๑.๔ การขอให้เวนคืนสิ่งปลูกสร้างส่วนที่เหลือจากการเวนคืน	๔๓๗

๑.๕ การขอให้เวนคืนหรือจัดซื้อที่ดินส่วนที่เหลือจากการเวนคืน	๔๓๗
๑.๖ การกำหนดให้การเวนคืนเป็นกรณีที่มีความจำเป็นโดยเร่งด่วน	๔๓๘
๑.๗ การขอคืนที่ดินที่ถูกเวนคืน	๔๓๘
๑.๘ ดอกเบี้ยเงินค่าทดแทนการเวนคืน	๔๓๘
๑.๙ ค่าทดแทนความเสียหายจากการถูกเวนคืน	๔๓๙
๒. การรอนสิทธิ	๔๓๙
๒.๑ การรอนสิทธิเกี่ยวกับการไฟฟ้าผลิตแห่งประเทศไทย	๔๓๙
๒.๒ การรอนสิทธิเกี่ยวกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย	๔๔๐
๓. ความรับผิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ	
ตามมติคณะรัฐมนตรี	๔๔๐
๔. ความรับผิดของรัฐกรณีภัยพิบัติทางธรรมชาติ	๔๔๓
๕. ความรับผิดของรัฐกรณีอื่น ๆ	๔๔๔
บทที่ ๑๙ คติปกครองเกี่ยวกับการพัสดุ	๔๔๕
๑. การจัดทำประกาศจัดซื้อหรือจัดจ้าง	๔๔๕
๒. การเผยแพร่ประกาศจัดซื้อหรือจัดจ้าง	๔๔๖
๓. การอนุมัติสั่งซื้อหรือสั่งจ้าง	๔๔๖
๔. การยกเลิกการจัดซื้อหรือจัดจ้าง	๔๔๘
๕. การจัดทำสัญญา	๔๔๙
๖. หลักประกันซอง	๔๔๙
๗. การสั่งให้เป็นผู้ทำงาน	๔๕๐
บทที่ ๒๐ คติปกครองเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง	๔๕๑
๑. สัญญาทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนด	
(มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ)	๔๕๑
๑.๑ สัญญาสัมปทาน	๔๕๑
๑.๒ สัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะ	๔๕๑
๑.๓ สัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค	๔๕๒
๑.๔ สัญญาแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	๔๕๗
๒. สัญญาทางปกครองโดยสภาพ	๔๕๘
๒.๑ สัญญาทางปกครองตามมติของที่ประชุมใหญ่	
ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ ๖/๒๕๔๔	๔๕๘
๒.๒ สัญญาทางปกครองตามแนวก้าวินิจ	
ของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล	๔๖๑

บทที่ ๒๑ คติปกครองเกี่ยวกับอนุญาตตุลาการ	๔๖๑
๑. การแต่งตั้งอนุญาตตุลาการ	๔๖๑
๒. การร้องคัดค้านอนุญาตตุลาการ	๔๖๑
๓. การเพิกถอนคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ	๔๖๒
๔. การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ	๔๖๒
บทที่ ๒๒ คติปกครองเกี่ยวกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ	๔๖๓
๑. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ	๔๖๓
๑.๑ คณะกรรมการการเลือกตั้ง	๔๖๓
๑.๒ ผู้ตรวจการแผ่นดิน	๔๖๓
๑.๓ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	๔๖๓
๑.๔ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน	๔๖๓
๒. องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ	๔๖๓
๒.๑ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๔๖๓
๒.๒ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	๔๖๔
บทที่ ๒๓ คติปกครองเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	๔๖๔
๑. การสอบสวน	๔๖๔
๒. การดำเนินการเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญา	๔๖๔
๓. กรณีอื่น ๆ	๔๖๔
บทที่ ๒๔ คติปกครองเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษและการราชทัณฑ์	๔๖๕
๑. การพระราชทานอภัยโทษ	๔๖๕
๒. การราชทัณฑ์	๔๖๕
บทที่ ๒๕ คติปกครองเกี่ยวกับองค์กรวิชาชีพ	๔๖๖
๑. องค์กรวิชาชีพด้านกฎหมาย	๔๖๖
๑.๑ สภานายความ	๔๖๖
๑.๒ เนติบัณฑิตยสภา	๔๖๗
๒. องค์กรวิชาชีพด้านการประกอบโรคศิลปะ	๔๖๗
๒.๑ แพทยสภา	๔๖๗
๒.๒ ทันตแพทยสภา	๔๖๘
๒.๓ คณะกรรมการวิชาชีพสาขาการแพทย์แผนไทย	
หรือสาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์	๔๖๘
๒.๔ สภาการพยาบาล	๔๖๘
๒.๕ สภาเภสัชกรรม	๔๖๙

๓. องค์การวิชาชีพด้านวิศวกรรม	๔๖๙
๔. องค์การวิชาชีพด้านการบัญชี	๔๖๙
๕. องค์การวิชาชีพด้านสถาปัตยกรรม	๔๖๙
๖. องค์การวิชาชีพด้านอื่น ๆ	๔๖๙
๖.๑ สัตวแพทย์สภา	๔๖๙
๖.๒ คณะกรรมการธุรกิจนำเข้าและมัคคุเทศก์	๔๗๐
๖.๓ คณะกรรมการช่างรังวัดเอกชน	๔๗๐
๖.๔ ครุสภา	๔๗๐
บทที่ ๒๖ คดีปกครองเกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา สังคม และวัฒนธรรม	๔๗๐
๑. การศึกษา	๔๗๐
๑.๑ การคัดเลือกบุคคลเข้ารับการศึกษ	๔๗๐
๑.๒ การขอรับทุนการศึกษา	๔๗๐
๑.๓ การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา	๔๗๑
๑.๔ การสอบและประเมินผล	๔๗๑
๑.๕ การสำเร็จการศึกษา	๔๗๑
๑.๖ การฟื้นฟูสภาพการเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา	๔๗๒
๑.๗ การดำเนินกิจการการศึกษา	๔๗๒
๒. สังคมและวัฒนธรรม	๔๗๓
บทที่ ๒๗ คดีปกครองเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของราชการ	๔๗๓
๑. การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร	๔๗๓
๑.๑ ข้อมูลข่าวสารของราชการ	๔๗๓
๑.๒ ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๔๗๔
๒. การขอเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล	๔๗๔
บทที่ ๒๘ คดีปกครองเกี่ยวกับภาษีอากรและค่าธรรมเนียม	๔๗๔
๑. ภาษีอากร	๔๗๔
๑.๑ ภาษีเงินได้	๔๗๔
๑.๒ ภาษีมูลค่าเพิ่ม	๔๗๔
๑.๓ ภาษีบำรุงท้องที่	๔๗๔
๑.๔ ภาษีธุรกิจเฉพาะ	๔๗๔
๑.๕ ภาษีอากรพากระวาง	๔๗๔
๑.๖ ภาษีอากรรถยนต์	๔๗๔
๒. ค่าธรรมเนียม	๔๗๕
๓. การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ค้างภาษีอากร	๔๗๕

บทที่ ๒๙ คดีปกครองเกี่ยวกับแรงงานและสวัสดิการสังคม	๔๗๕
๑. การจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน	๔๗๕
๒. การทำงานของคนต่างด้าว	๔๗๖
๓. สวัสดิการสังคม	๔๗๖
บทที่ ๓๐ คดีปกครองเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน	๔๗๖
๑. ราชการส่วนกลาง	๔๗๖
๒. ราชการส่วนภูมิภาค	๔๗๖
๒.๑ จังหวัด	๔๗๖
๒.๒ อำเภอ	๔๗๖
๓. ราชการส่วนท้องถิ่น	๔๗๗
๓.๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๔๗๗
๓.๒ องค์การบริหารส่วนตำบล	๔๗๘
๓.๓ เทศบาล	๔๘๐
๓.๔ กรุงเทพมหานคร	๔๘๒
บทที่ ๓๑ คดีปกครองเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภาครัฐ	๔๘๒
๑. การสรรหาและคัดเลือก	๔๘๒
๒. การบรรจุและแต่งตั้ง	๔๘๓
๓. การย้าย การโอน และการส่งให้ไปปฏิบัติหน้าที่	๔๘๓
๔. การบรรจุและแต่งตั้งกลับเข้ารับราชการ	๔๘๔
๕. การเลื่อนขั้นเงินเดือน	๔๘๔
๖. การเลื่อนระดับของข้าราชการ	๔๘๕
๗. การบริหารงานบุคคลอื่น ๆ	๔๘๖
บทที่ ๓๒ คดีปกครองเกี่ยวกับวินัยข้าราชการ	๔๘๗
๑. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน	๔๘๗
๒. คำสั่งลงโทษทางวินัย	๔๘๘
๒.๑ กรณีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง	๔๘๘
๒.๑.๑ คำสั่งลงโทษภาคทัณฑ์	๔๘๘
๒.๑.๒ คำสั่งลงโทษตัดเงินเดือน	๔๘๙
๒.๑.๓ คำสั่งลงโทษลดเงินเดือน	๔๘๙
๒.๑.๔ คำสั่งลงโทษอื่น ๆ	๔๙๐
๒.๒ กรณีความผิดวินัยอย่างร้ายแรง	๔๙๐
๒.๒.๑ คำสั่งลงโทษปลดออก	๔๙๐
๒.๒.๒ คำสั่งลงโทษไล่ออก	๔๙๒

๓. คำสั่งพักราชการหรือให้ออกจากราชการไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลการสอบสวน	๔๙๕
๔. คำสั่งให้ออกจากราชการเพราะมีมลทินหรือมัวหมองในกรณีที่ถูกลงโทษ	๔๙๕
๕. คำสั่งอื่น ๆ อันสืบเนื่องมาจากการดำเนินการทางวินัย	๔๙๖
บทที่ ๓๓ คดีปกครองเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	๔๙๖
๑. ค่าเช่าบ้านข้าราชการ	๔๙๖
๒. ค่ารักษาพยาบาล	๔๙๗
๓. บำเหน็จบำนาญ	๔๙๗
๔. การเบิกจ่ายเงินเบี้ยเลี้ยงทหาร	๕๐๑
๕. สิทธิประโยชน์และสวัสดิการอื่น ๆ	๕๐๑
บทที่ ๓๔ คดีปกครองเกี่ยวกับวินัยการคลังและการงบประมาณ	๕๐๒
๑. การลงโทษปรับทางปกครองฐานเป็นเจ้าหน้าที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการทำสัญญาซื้อขายหรือจ้างปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบที่ใช้บังคับกับหน่วยรับตรวจโดยมิชอบเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ	๕๐๒
๒. การลงโทษปรับทางปกครองฐานเป็นเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ตรวจการจ้างไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบที่ใช้บังคับกับหน่วยรับตรวจเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ	๕๐๒
ภาคผนวก	๕๐๓
รายชื่อคณะกรรมการปรับปรุงหนังสือแนวกำวินิจฉัยของศาลปกครอง	๕๐๕
รายชื่อคณะกรรมการปรับปรุงหนังสือแนวกำวินิจฉัยของศาลปกครอง	๕๐๗
รายชื่อคณะผู้จัดทำ	๕๐๙